

HOGYAN KÉSZÜL AZ UJSÁG?

Azt a frázist, hogy a sajtó nagyhatalom, igen sokan bizonyos, többé-kevésbé jóakaratu mosolygással szokták kiejteni. Mindegyre növekedik azonban azoknak a száma, a kik a sajtó hatalmát, akár kárukra, akár javukra már közvetlenül tapasztalták. A kiknek pedig még soha nem volt egyéb dolguk a sajtóval, mint hogy csupán olvassák és érdeklődéssel, de érdektelenül olvassák a lapokat, azoknak a figyelmét elég, ha ráirányítjuk arra, hogy minden napilap egy-egy nagy gazdasági vállalat, mely az emberek százait foglalkoztatja. A Budapesti Hírlap költségvetése például nagyobb, mint egy apró német államé, egy-egy nagy angol vagy amerikai lap pedig sokkal nagyobb költségvetéssel dolgozik, mint egy európai közepes királyság. Az tehát, hogy a sajtó nagyhatalom, nem is olyan nagyon üres frázis.

Az ujság tulajdonkép nem egyéb, mint egy kulturális célt szolgáló ipari vállalat; éppen úgy, mint a színház, — bár az ujságnak célja, hatása és jelentősége is sokkal nagyobb, mint a színházé. Így állván a dolog, igen természetes, hogy az ujság csinálásához legelső sorban pénz kell.

Még pedig manapság már igen sok pénz. Az elmúlt tíz-tizenöt év alatt több napilapot alapítottak Budapesten 4—500.000 korona tőkével; ezek a lapok jobbára mind a tökehiány miatt buktak meg, sőt közülök azok, a melyek igen jó lapok voltak, a leg hamarabb szüntek meg, mert leg hamarabb fölemésztték az alapítókét. Paradox állítás, hogy a rossz lap általában tovább él, mint a jó.

Egy ujságnak a megalapítása és fenntartása Magyarországon igen nehéz dolog, mert igen kicsiny a közönség. A magyar állam népessége körülbelül husz millió ugyan, de ennek a fele nem magyar ajku. Tehát a magyar közönség: tíz millió lélek. E tíz millióból egy-két millió nem tud olvasni; tehát legfőlebb egy millió családra lehet az ujságkiadóknak számítani, — az összes kiadóknak. Az egy millió családból egyelőre semmi szükségét nem érzi az ujságnak legalább fél-millió. A megmaradó ötszáz ezer ember járát lapot, de ennek a többsége is beéri a krajcáros ujsággal. A nagy lapok tehát, a melyeknek a száma

Budapesten nagyobb, mint Berlint kivéve, Európa bármely városában, — egy aránylag igen csekély számú közönség kegyéért versenyeznek. A német lapoknak százmillió német a közönsége, az angoloké még több angol.

Ennélfogva a lapok versengése Magyarországon sokkalta nagyobb, mint bárhol a világon. Ezt mindjárt illusztráljuk is egy példával.

A budapesti ujság napilapok terjedelme legalább is akkora, mint a két-háromszor oly drága angol vagy amerikai nagy lapoké. Egy ilyen lap-példány átlagos ára 8 fillér. Ebből a 8 fillérből a kiadó a postának fizet a szállításért 2 fillért, tehát csak 6 fillér marad neki. A hat fillérért már 32 oldalra terjedő, tehát nyolc ives lapot kell adni. A papiros ára rohamosan növekedik, a festék ára szintén. Egy 32 oldalra terjedő lapnál csak a papirosnak és a festéknek, tehát a nyers, fizikai anyagok ára több, mint az a 6 fillér, melyet az előfizető ad érte. Pedig ezenkívül a kiadónak egyéb költsége is van. A lap expedíálása (mivel a lapkihordókat nem számítva is több száz embert kell foglalkoztatni) naponta legalább 3—400 koronába kerül (a posta-költséget nem számítva), a lapvállalat adminisztrálása és igazgatása naponként legalább 250—300 korona, a betűszedők és nyomdászok legalább 400 koronát kapnak naponként, a szerkesztőségi munka pedig naponként belekerül egy jó lapnál ezer koronába. Tehát az a kiadás, melyet az előfizetés nem fedez, egy nagy napilapnál Budapesten naponként átlag kétezer korona, — és ha ez a pénz megvan: a vállalatba fektetett óriási tőke még nem jövedelmezett egy fillér kamatot sem. És miután az előfizető manapság csak a postabélyeget, a papirost és a festéket fizeti meg, — akár sok az előfizető, akár kevés, a lap költségvetésében nem oszt és nem szoroz; ha több az előfizető, egyszersmind *ugyanannyival* több a bélyeg-, papiros- és festékszámra is, közvetlen haszon nincs belőle egy fillér se. A százezekre rugó fedezetlen kiadást a *hirdetések* jövedelme pótolja ott, a hol nincsen deficit. Az ilyen lapvállalatok száma azonban minimális. A hirdetés tehát egy lapvállalat gazdasági életében sokkal nagyobb fontosságu, mint az előfizetés. Az, a ki

nyolc fillérért kap egy nagy napilapot, feltétlenül nagyon jó üzletet csinált, mert olyasmint vásárolt, a minek az előállítás legalább tizenhat filiórba került. Hogy némely ember e mellett még *mecenásnak* érzi magát: régmúlt időkől eredő hagyomány.

Evvél a példával csak azt akartuk illusztrálni, hogy egy újságnak a pénzügyi igazgatása korántsem egyszerű feladat és hogy nem szorítkozik csupán arra, hogy megiratjuk és ki nyomtatjuk az újságot, s beszédjük érte az előfizetési és elárutási díjat.

Egy nagy napilapnál a bevétel forrása felerészben vagy harmadrészben az előfizetés, felerészben vagy kétharmadrészben a hirdetés. Tehát a lap arra kell, hogy törekedjék, hogy minél több legyen az előfizetés és a hirdetés.

Ennek több módja van és számtalan eszköze. Vannak, a kik abból indulnak ki, hogy az ország intelligenciájában a becsült és okos emberek vannak többségben. Az ilyen újságcsinálók kitézik maguk elé a becsült és okos szempontokat s ezeket tartva szem előtt, írják és iratják a lap cikkeit, — *soha hátra nem tekintve, hogy kik és hányan követik a lapot?* Ez az egyik módja a közönség-gyűjtésnek. Igen sok optimizmus, lelki nyugalom, önmérséklet és kitartás kell hozzá. Ezek többnyire állandó publikumu lapok, a közönség rohamos növekedése vagy elszéledése nem következik be náluk.

Egy másik módja a közönség szerzésének és együttartásának: bizonyos politikai és társadalmi elveknek dogmatikus megállapítása és mindenben és mindenkor ezeknek a követése. Ezek a pártlapok és felekezeti lapok. Ezeknél a politikai vagy társadalmi események a közönségben nagy fluktuációt idézhetnek elő, a szerint, a mint jól vagy rosszul megy az illető párt vagy felekezet dolga.

A harmadik kategóriába sorozhatjuk a *szenzációs* lapokat, egy negyedik kategóriába pedig azokat, a melyekről egy szót sem akarunk szólani.

A mint valamely újság az említett négy kategória közül az egyikbe vagy másikba tartozik, a szerint igazodnak a lapnak ugyszólván összes közleményei.

Az újságnak legnagyobb részét az illető lapnál alkalmazott újságírók írják; újabban azonban egyre gyakoribb dolog a külső munkatársak fokozott alkalmazása. Ezen az uton hovatovább eljutunk ahhoz az állapothoz,

hogy az újságírók tulajdonképpen a szerkesztés munkáját fogják csak végezni, de ők maguk nem igen fognak írni.

Minden napilapnak minden száma a *vezércikkkel* kezdődik. Ez legtöbbsnyire valamely politikai, ritkábban társadalmi kérdéstről szól; egészen különálló műfaj, mert nem szabad egyszerű értekezésnek lennie, hanem elengedhetetlen kelléke a lendület, a szónoki hang és forma. Mivel a szükséglet és a termelés óriási (a budapesti napilapok évenként hétézer vezércikket közölnek), természetes, hogy e nagy termelésben nem minden vezércikk művészi alkotás; igen sok közöttük a selejtes, — de azért az átlag magasabb föltötte van az osztrák vagy német sajtó vezércikkeinek. A közelmúltban igen kitűnő publicisták művelték az újságírásnak ezt az ágát; közülök egy-kettő ma is irogat, de nagyobb részük már letűnt s »új csillagok nem jöttek«. Középes tehetségek azonban ma nagyobb számban vannak, mint husz-harminc évvel ezelőtt. Mivel a vezércikkek jobbra politikai kérdésekről szólnak, a képviselők közül sokan próbálkoznak a vezércikk-írással, de rendszeren csak a saját pártlapjaikban találnak erre teret.

A *politikai hírek* legnagyobb tömegét az ugynevezett könyomatosok szolgáltatják. Maga a kormány is majdnem mindent, a mit a sajtó útján közölni akar, valamely könyomatos laptudósítóban tesz közzé; az olyan könyomatosot, melyet a kormány felhasznál, *félhivatalosnak* nevezik. Ezek a félhivatalos közlemények valójában nem fontosak: többnyire *cáfoltnak* egyegy hirt. Érdekes, hogy például az osztrák kormánynak száz félhivatalos közleménye közül kilencvenkilenc informálja az újságírókat és csak egy cáfol valamely közleményt, addig Magyarországon száz félhivatalos közlemény között jó, ha egyetlenegy akad, mely nem cáfol, hanem informál, — nem számítva az olyan híreket, hogy pl. »Wekerle miniszterelnök titkára, Bárczy István keszretében ma délután 2 óra 40 perckor Bécsbe utazott.«
Vagy: »Zichy Aladár gróf, a király személye körüli miniszter ma délután Budapestről fehérmegyei birtokára, Vajthára utazott; a miniszter holnap reggel tér vissza a fővárosba.«
Mindezek nem információk, s az újságok ezeknek vajmi kevés hasznát veszik, — éppoly kevésbé, mint az oly félhivatalos jelentésnek, hogy ennek vagy

annak a lapnak a híre »önkényes kombináció,« — »légből kapott,« — »minden alapot nélkülöz.«

A félvhatalosok adnak jelentést a miniszteri tanácskozásokról (»folyó ügyekkel foglalkoztak«), a királyi kihallgatásokról (melyeken a miniszterelnök »a politikai helyzetről« tett jelentést és »döntés semmi irányban nem történt«), azokról a kinevezésekről, melyeket másnap fog közölni a hivatalos lap, — a képviselőház bizottságainak üléseiről, a minisztereknek egymásnál tett látogatásairól és a pártértekezletekről. Egyéb anyag ritkán van a politikai hírek között. Van azonban arra is eset, hogy a kormány kiválaszt egy lapot és annak a segítségével bocsájt a forgalomba valamely hírt, főként ha »annak az a célja, hogy a társadalomnak bizonyos nagyobb rétegét megnyugtassa vagy lecsillapítsa. Ha valamely hír vagy nyilatkozat nagyon fontos, akkor jobb azt egy lapban közzétenni: több figyelmet kelt, az illető lap természetesen nem veszi rossz néven, s a többiek szívesen átveszik tőle, ha anyaga nagyon érdekes. Elég gyakori eset az is, hogy a kormányok lanszirozni akarnak valamely hírt, melynek diszkrét közrebocsájtásakor már kész a cáfolat is arra az esetre, ha valamely párt vagy a közönség körében esetleg izgalmat kelt a lanszirozott hír. Erre a célra rendszeren a bécsi lapokat választják ki, melyeknek Budapesten igen kitűnő munkatársaik vannak; viszont a budapesti lapok Bécsben is tartanak munkatársakat, a kik a bécsi lapok magyar vonatkozású közleményeit rendszeren már megjelenésük előtt közlik a budapesti szerkesztőségekkel. A legtöbb politikai hír azonban tisztán csak kombináció szüleménye, még akkor is, ha tökéletes igazságot tartalmaz; ilyenkor az ujságíró, hogy úgy mondjuk: »igazat hazudott«. Ez az intelligencia dolga; mert van ujságíró, a ki, ha elmondanak neki valami politikai dolgot, azt úgy írja meg az értetlensége vagy gyámoltalansága folytán, hogy a legjobb igyekezet mellett is menthetetlenül hazugság lesz belőle, — míg a másik, az értelmesebb és ügyesebb, megtudja, megkombinálja, vagy megsejti az igazságot és meg is írja, — a nélkül, hogy elmondta volna neki valaki, azaz az ilyen ujságírónak a hazugsága igazsággá válik. Laikus ember nem is hinné, hogy ez milyen gyakori eset. Normális viszonyok sze-

rint a politikai ügyek szinte menetrend szerint haladnak, vannak bennük követelmények és szükségserűségek, melyeket mellőzni nem lehet, és dátumok formáságok, melyeket meg kell tartani. Ezeket a tapasztalt és ügyes ujságírók nagyon jól ismerik, s ezekből igen gyakran egészen helyesen kombinálják meg a közeljövőnek eseményeit. Meg azután a politikusok nem zárkóztak emberek és tévedés volna azt hinni, hogy nem szeretnek a lapokban szerepelni. Ennélfogva igen sűrűn érintkeznek az ujságírókkal, akik sokat hallanak tőlük, és mivel az ujságíróknak minden pártban és minden frakcióban vannak bizonyos összeköttetések, s egyik a másik előtt ritkán titkolja el, ha valamit megtud: az ujságíróknak általában jó áttekintésük van a politikai helyzetekről. Nincs olyan kis konventikulum, a melyben ne volna legalább egy politikus, a ki több-kevesebb részletességgel el ne mondaná legalább egy ujságírónak, hogy hol, mikor és miért tartották a konventikulumot. Gyakori eset az is, hogy egy miniszter vagy politikus egy ismerős ujságírónak elmond olyan dolgokat is, a melyeket »nem szabad megírni«. Talán hihetetlen, de igaz, hogy e bizalommal a legeslegritkább esetben élnek vissza az ujságírók. A politikai pártköröknek igen kevés ujságíró tagja van; de egyetlen pártkörben sem tehet egyetlen kiváló ember se olyan politikai nyilatkozatot, melyet pár óra múlva már meg nem írnának az ujságírók — tisztán hallomás útján.

Az ujságíróknak és a politikusoknak egymáshoz való viszonya külsőleg és látszólag elég jó, de a valóságban elég rossz. Röviden szólva: nem dicsekedhetnek egymásnak a tiszteletével; a kényszerűség azonban egymásra utalja őket. E tekintetben nagy és kis politikus, nagy és kis ujságíró között nincsen különbség. Az ujságíró a politikusokat soha ki nem elégítheti, mert hivatásánál fogva igen sok ellenséget kell szereznie. Senki sem örül annak, ha bántják, és mivel pártok és politikusok szemben állanak egymással, az, a ki az egyik pártot vagy álláspontot támogatja, szükségképpen bántja a másik párt vagy álláspont embereit, s ezeknek a szimpátiáját nagyon könnyen elveszti. Az ujságíró igen sokat szúr és vág; és mivel ez a nyilvánosság előtt történik, az, a kit szúrt és vágott, többnyire engesztelhe-

tetlen ellensége lesz, míg esetleg az, a kinek érdekében a szúrás-vágás történt, könnyen megbékül az ellenféllel. Ha két politikus nagyon összevesz, ennek igen gyakran egy újságíró issza meg a levét; és igen sok parlamenti összekoccanásból, sőt néha politikai bonyodalomból sikerült már kibontakozni azzal a formulával, hogy stulajdonképpen az újságírók a hibásak, — mi bizvást kibékülhetünk».

Az államférfiak a sajtóval szemben nem lehetnek érzékenyek; legnagyobb részük igen éber figyelemmel kíséri a lapokat. Wekerlének erre nem igen van ideje, — arra se, hogy újságírókkal értekezék, de a ki győzi türelemmel, mindenki hozzáférhet. Feleletei azonban oly rövidék és kitérőek, hogy az újságírók véleménye szerint Wekerlétől információt kérni — nem éri meg a fáradságot. Andrassy csak két-három ismerős újságíróval áll szóba. Apponyi fogad mindenkit, főként ha ráér, és ha miniszteriumának a körébe tartozó dologról vagy csak egyéni véleményéről van szó: azonnal megmond mindent; politikai ügyekről vagy mindent megmond, vagy semmit sem mond. Kossuth, még ha ágybanfekvő beteg is: minden valamirevaló újságírót igen szívesen lát, a szó szoros értelmében a nap vagy az éjszaka bármely órájában; nyilatkozatát legszívesebben diktálja, lassan, igen megfontoltan, s azután felolvastatja. Szterényi is jó információ-forrás, főként olyan újságíróknak, a kiket ismer. Széll Kálmán mindenkor igen sokat vesződött az az újságírókkal, tövéről-hegyére megmagyarázott nekik mindent, s a közlés előtt elolvasta és javitgatta az írásaikat. Tisza István gróf csak igen kevés újságíróval érintkezett, csak két-három lapot olvasott miniszterelnök-korában is, de a fontosabb közleményeket a sajtó számára akárhányszor maga fogalmazta meg. Khuen-Héderváry az újságírókkal igen familiárisan bánt. Bánffyhoz miniszterelnöksége idejében csak ajánlás útján lehetett hozzáférkezni. Darányi, Günther igen szíves az újságírókhoz, de újságíró még egy fillér értékű információt tőlük nem kapott. Még soha politikus annyit nem informálta a sajtót, mint Polónyi; néha talán a saját céljai szerint, — de igen sokszor nagyfontosságú dolgok, melyek az egész helyzetet felkavarták, ő általa jutottak a sajtóba. A politikai lap tudósítóktól szobrot érdemel. Igen jó informátor volt Hieronymi is, valamint Wlassics

is, de ő már csak kevés és megbízható emberek számára. Fejérváry báróval csak az az újságíró ment valamire, a ki tartalékos tiszt volt, vagy a kit egyáltalán nem lehetett lerázni magáról; ezeket azután utóbb nagyon megszokta, s ezek után alkotott magának véleményt a sajtóról.

Az országgyűlési tudósítás a lapokban annyiféle, a hány az újság. Az elmondott beszédeknek legfőleg a tizedrészét közlik a lapok; egyes fontos nyilatkozatokat azonban alkalmilag széleskörű is közölnék. A beszéd terjedelme nincs befolyással a közlemény nagyságára, hanem csakis a szónok sulya szerint állapítják meg, hogy mennyit közölnek egy-egy beszédből. De mindig ki van számítva, hogy mennyit lehet egy-egy beszédből közölni; komoly lapoknál a tudósító akárhányszor negyedóráig is alkuszik a szerkesztővel, hogy X. vagy Y. beszédeből ne öt sort, hanem huszonöt sort közöljön a lap. Vannak képviselők, a kik egy vagy több lap számára maguk megírják beszédüknek a kivonatát és néha hihetetlenül messzeágazó protekció érvényesül egy-egy beszédnek a jobb méltatása érdekében.

A külföldi táviratokat a budapesti lapok rendszeren csak közvetítés útján kapják. A magyar lapok közül csak a Budapesti Hirlapnak van állandó és külön tudósítója Bécsben, Berlinben, Párisban, Londonban és Rómában. A legtöbb külföldi táviratot a Magyar Távirati Iroda közvetíti a lapoknak. Ez a vállalat az osztrák kormány kezelésében levő bécsi K. K. Korrespondenz-Bureau táviratait telefon útján megkapja és naponként 7—8 kiadásban, könyomat után sokszorosítva küldi szét a napilapoknak, melyek évi 1000-4000 K-t fizetnek érte. Ezenkívül a nagyobb budapesti lapoknak a nagyobb bécsi szerkesztőségekben van egy-egy igen jól díjazott munkatársa, ki az illető bécsi lap szerkesztőségébe érkezett magán-táviratokat telefon útján közli a budapesti szerkesztőségekkel. Ez a telefon-közlés, melyet gyorsíró vesz föl, a reggeli lapoknál este tíz órától éjjel után egy óráig tart; fontos híreket azonban nem ritkán még két óraker is adnak Bécsből. A Magyar Távirati Iroda utolsó kiadása éjjel 12⁴²—1^{1/23} között jelenik meg. Egy nagy lap telefon-számlája évenként 20—30.000 K-ra is rug; a táviratok is ezekre kerülnek.

Ez a magyarországi vidéki híreket szin-

tén a Magyar Távirati Iroda közvetíti, de vannak a lapoknak külön tudósítói is majdnem minden nagyobb városban. A vidéki tudósító levélben és telefon- vagy távirat útján küldi be jelentéseit. A beküldött óriási anyagnak rendszeren csak csekély töredéke használható. Minden lap bárkitől szívesen fogad ilyen vidéki tudósítást és honorál is. A szokásos honorárium: a posta-, táviró- vagy telefon-költségen kívül a levélben küldött hírekért nyomtatott soronként 6—20 fillér (a dolog érdekessége szerint), a távirati és telefon-jelentéseknél pedig minden tudósításért 2 K jár. Igen sok érdekes hírt nem a rendes tudósítótól, hanem előfizetőitől és barátaitól kap az újság. A vidéki jelentéseket természetesen nemcsak nagyon meg kell rostálni, hanem a legtöbb esetben nagyon meg is kell rövidíteni és egészen újra kell megírni. Ezért azonban sohasem nehezelt az újságíró: csak legyen magva és érdekessége a tudósításnak. A *budapesti helyi híreket* külön rovatokba osztják be. A személyi és rendőri természetű dolgok (öngyilkosság, rablás, betörés, tűz, szerelmi drámák, stb.) maradnak a hirrovatban. Ezeket az ugynevezett rendőri riporterek írják, a kineknek többé-kevésbé kezére jár a rendőrség, mely az újságba való minden eseményről hivatalos jelentést ad ki a sajtó számára, és a rendőri riportereknek szóbeli felvilágosítást is ad. A rendőri tudósítók gyakran személyesen is elmennek a leírandó esemény színhelyére, s ott tudakozódnak és nyomoznak. Igazolványukkal minden rendőri kordonon átmehetnek. A főváros adminisztrációjára vonatkozó ügyek a fővárosi rovatba, a bíróságiak pedig a törvényszéki rovatba kerülnek. Mindezeket külön-külön munkatársak írják. Dolgukat megkönnyíti a sok könnyomatós laptudósító, mely havi 40—60 korona átalányösszegért minden fővárosi, rendőri vagy bírósági ügy tárgyalását naponként megküldi a lapok szerkesztőségének.

A *színházi és művészeti* rovatra a lap (vagy a szerkesztő?) egyénisége szerint több-kevesebb gondot fordítanak. A bemutatott előadások alkalmával a darab ismertetését már a főpróba után megírják; magáról az előadásról mindig az előadás után írnak. Igen kivételes eset, ha a színházi kritikák egy lapnál csakis ebben a munkakörben működik, valamint kivételes eset az is, ha a kritikust egyéni véleményé-

nek szabad nyilvánításában vagy közlésében bár csak tanácsal vagy protekcióval is korlátozzák.

A *közgazdasági* rovatot a nagy lapoknál már külön munkatársak írják, s a gabona- és értéktőzsdei tudósításokat hivatásos börze-látogatók készítik. A külföldi tőzsdei jelentéseket és árfolyamokat a Magyar Távirati Iroda közli a lapokkal; az amerikai börze-jelentésekért külön kell fizetni igen jelentékeny összeget.

Minden lap több-kevesebb cikket közöl *alkalmi munkatársaitól*, a kik nem újságírók, de azért szükségesnek vélik, hogy értesüléseiket vagy véleményüket a nagy közönséggel közöljék. Az alkalmi munkatársakat — igen ritka kivétellel — mindenütt nagyon szívesen látják. Hogy az újságok csak rendes munkatársaiktól közölnek cikkeket, ez teljesen alaptalan hiedelem. Szívesen látnak mindenkit, a kinek mondanivalója van, de a kinek nincs mondanivalója és mégis ír, az természetesen nem igen számíthat rá, hogy az írásait közölni fogják. Ámbár ez is megtörténik olykor, politikai, társadalmi, baráti vagy egyéb tekintetéből, sőt néha csak azért, mert másként nem lehet az illetőtől szabadulni. Legszívesebben látják a lapok önkéntes munkatársaiknak az olyan közleményeit, melyeknek valami információ a magva, míg a tisztán csak okoskodó, vezércikket utánzó munkákat nem kedvelik. Az ismeretlenektől beküldött tárcák közül jó, ha minden századik közölhető, a versek közül talán az ezredik se. Akárhány jeles írónk van, a kít a szerkesztőségekbe ismeretlenül beküldött cikkei után fedeztek fel. Ha azonban egyik vagy másik lap nem közölhetőnek mondja valakinek a szép-irodalmi tárcáját, még nem bizonyos, hogy a tárca okvetlenül rossz, hanem egyelőre csak az bizonyos, hogy nem egyezik az illető lap kritikusanak ízlésével. A legtöbb lap igen szépen honorálja alkalmi munkatársainak a cikkeit, — 30, 50 koronával darabonként. Van olyan napilap, mely külső munkatársainak díjazására évenként 60—70.000 koronát költ, — nem számítva ezek közé a rendes vidéki tudósítókat.

A nagy politikusok és a közélet előkelőségei elég gyakran ragadnak tollat, és beállnak a nagy lapok önkéntes munkatársai közé, de a legtöbbször oly diszkréten, hogy az illető lap egy-két munkatársán vagy szerkesztőjén

kivül senkinek sincs róla tudomása. A közvélemény irányításában természetesen szívesen részt venni az, a kire nézve éppen nem közömbös a közvélemény ítélete.

Ismervén már most nagyjából az ujságnak anyagát és munkásait, lássuk, hogyan megy a napi munka egy nagy szerkesztőségben. Lássunk először is egy nagy napilapot, mely reggel jelenik meg, — válasszuk a Budapesti Hírlapot, mert a Kincses Kalendáriom olvasói közül legtöbbben ezt a lapot ismerik.

Reggel tíz óra. A szolgálk és takarítók még úgy tesznek, mintha dolgoznának; tizenhárom szobából és terem-ből álló helyiséget, melyben harminc íróasztal van és mindeniken egy halom írás, füzet, újság, stbi., — ugysem lehet soha olyan rendben tartani, mint egy magánlakást. Fél-tizenegy órákor megjelenik a szerkesztéségi titkár, a ki felbontja a laphoz érkezett leveleket, s a bennük levő anyagot szétosztja a lap munkatársai között, a munkatársak szokásos rovatai szerint. Ezt az anyagot a munkatársak magán-leveleivel együtt a szolgálk széthordják, és mindenkinek az íróasztalára teszik. Tizenegy órákor már benn van a felelős szerkesztő, a ki a napi postából a fontosabb, neki fentartott anyagot átnézi és disponál róla, valamint az ő nevére címzett leveleket is felbontja és elolvassa. Ez alatt a titkár szobája megtelik látogatókkal, a kik mind akarnak valamit a laptól. Ha valami egyszerű, mindennapi dologról van szó: elintézi a titkár, a fontosabb dolgokat meg lehet vitatni a szerkesztővel. A laphoz intézett kérések igen változatosak; a legtöbb látogató valami cikket hoz, melyet élő szóval is be akar ajánlani; azután sokan kritikát kérnek a könyvükre, művésznők és művészek figyelmet színházi fellépésük iránt, képviselők a beszédjük figyelembevételét kívánják, feltalálók a terveiket akarják ismertetni és pénzt kérnek, — öreg rabbi, a ki minden hónapban eljön áldást adni, vidéki olyások, a kik csak ismerni akarják a szerkesztőséget, — tudakozódók, panaszosok, protekció-keresők, világjáró turisták, szerencsétlenül jártak, a kik a lap útján kérnek a közönségtől segítséget, társadalmi és humanitárius akciók vezetői, stbi, stbi, igen népes és igen tarka társaság. Naponkint gyakran háromszáz ember is megfordul a titkár szobájában és ritka

eset, ha valaki teljesen eredménytelenül távozik. Déli egy órákor már menekül a szerkesztőségből titkár is, szerkesztő is azzal a két-három munkatárssal együtt, a ki esetleg felnézett a szerkesztőségbe megtudni: mi újság? Délután öt óráig azután megint csend van. Ez alatt a törvényszéken, táblánál, kuriánál megfordulnak a törvény-széki tudósítók, — ha ülés van: az országházában, ott vannak a politikai munkatársak, tizenkét óra felé megjelenik a főkapitányságnál a rendőri tudósító s a sükséghez képest akcióba lép.

Délután öt óra tájon a hirrovat munkatársai gyülekeznek legkorábban a szerkesztőségben. A táviratokban, levelekben és könyvmatos laptudósítóknak érkezett híreket, valamint a bécsi és külföldi lapok hirananyagát egymás között felosztják és feldolgozzák. Öt óra után megjelenik ismét a titkár és kezdődik a látogatók fogadása, éppen úgy, mint a déli órákban, és tart ezután este félkilencig. Lassankint beszél-lingőznak az összes rovatok munkatársai, és hat órákor elfoglalja helyét a szerkesztő is. Este nyolc órákor a másnapi lap anyagának legnagyobb része a szerkesztő asztalán van, a kinek természetesen nincs ideje mindent már kéziratban elolvasni; a nagy halom kézirat megy a nyomdába. Este hét óra tájon történik a vezércikk megállapítása. A szerkesztő és a főszerkesztő megállapítja a témát, esetleg kijelöli a cikk íróját. Leggyakoribb eset, hogy egy már kész cikket fogadnak el a lap állandó (belső vagy külső) munkatársainak valamelyikétől.

Tárca állandóan ki van szedve legalább tizenöt-husz darab; a mint egy tárcát közlésre elfogadnak, azt azonnal ki is szedik. Vannak tárcák és egyéb cikkek, melyek már ki vannak szedve, de azért esztendeig is várnak még a megjelenésre. A tárcákat elolvassa egy régiebb munkatárs (rendszen maga is író), és elfogadásra ajánlja vagy nem ajánlja; ha nem ajánlja, a tárca sorsa meg van pecsételve, de ha ajánlja: még elolvassa a szerkesztő, és esetleg a főszerkesztő is és ha mindannyiunknak tetszik, a tárca csak akkor kerülhet a lapba. A beküldött tárcák közül átlag 4—5 százalék közölhető, azaz minden huszadik, huszonötödik.

Félkilenc-kilenc órákor ismét néptelen a szerkesztőség; de ez alatt már erősen dolgoznak a betűszedők. Este

tíz óraker megjelenik a szerkesztőségben az éjjeli szerkesztő s az éjjeli munkatárs, valamint a telefonos, a ki a Bécsből és Berlinből telefon utján érkezett híreket németül leszenografálja, és magyarra fordítva írógépen leírja. A telefonon érkező anyagot, valamint az éjjel érkező táviratok és expresszlevelek anyagát, valamint a Távirati Iroda és a könyvnyomatos tudósítók jelentéseit, s a helyi rendőri tudósítónak hirtét este tíz órától éjfélutáni két óráig vagy félháromig adják nyomdába. Este féltizenegykor ismét bejön a felelős szerkesztő, a ki végigolvassa és a szükséghez képest kijavítja a lapnak már kiszedett szövegét és mivel a kiszedett anyag *mindig* sokkal több, mint a mennyi a lapnak előre megállapított terjedelmébe belefér, kijelöli azokat a cikkeket, melyeknek a lapban mulhatatlanul benne kell lenni, valamint azokat is, a melyeket esetleg ki lehet hagyni. A színházi kritikák, s a politikai pártkörökből írott tudósítások este tizenegy-tizenkét órára készülnek el; a kritika természetesen kevéssé érdeklí a szerkesztőt, de annál nagyobb figyelmet szentel a politikai tudósításoknak.

Éjfélután 1 óraker a felelős szerkesztő hazamegy; ekkor már csaknem egészen kész az ujság. Félegyre fel vannak dolgozva a bécsi és berlini telefon-jelentések is. Ezután csak két ember marad a szerkesztőségben: az éjjeli szerkesztő és az éjjeli munkatárs. Egy óra után beérkezik a főkapitányságtól a rendőri tudósító, a ki eddig ott várta, hogy a rendőri őrszeker nem jelentenek-e gyilkosságot, szerelmi drámát, tüzet, betörést, stbit. A rendőri tudósító éjfél után két óra tájon még megkérdezi telefonon a középonti tűzörséget és a mentőket, hogy éjfél óta nem történt-e valami? Két óra után az éjjeli munkatárs és a rendőri tudósító elmehet, az éjjeli szerkesztő pedig átmege a nyomdába, a hol intézkedik, hogy a lap egyes oldalaira mi jöjjön a hosszu hasábköba rakott szedésből? Ez a munka a *tördelés*; végzi a tördelő (mettör, főszedő), a szerkesztő utasításai szerint. Félháromkor az utolsó oldal is *megvan tördelve*, az egyes oldalakat ércformába öntik és a gépeke illesztik. Ez a teknikai munka husz percig tart. Husz perc mulva megindulnak a gépeke, és ontják az ujságot; a lap egészen készen, egy darabba összehajtogatva kerül ki a gépből: egy-egy

gázmotorral hajtott gép óránként 8000 ujságot termel, de ezt fokozni lehet 10.800 példányig.

Az összehajtogatott lapokat külön gép-készülékeke egyenesen az expedíciók asztalaira helyezik; az előre elkészített címszalagokat gyorsan ráragasztják a lapokra s az egy-egy vasuti állomáson leadandó lapokat külön csomagokba kötve postajáratok szerint osztályozzák és kocsiön vasutra szállítják. Mindez szemfényvesztő gyorsasággal történik. Reggel öt óraker néhány száz férfi, asszony és gyerek átveszi és azonnal széthordja a helybeli előfizetők lapjait.

Ez a gyorsaság általában az ujságkészítés egész műveletét jellemzi, és ez a gyorsaság menti az ujságírás aprócspeprő hibáit. A mikor az ujságírónak néhány órai, vagy csak néhány percnyi ideje van cikkének megírására, megtörténhetik, hogy írásába a legjobb akarat mellett is hiba csuszik bele. Nem az a csodálatos, hogy az ujságíró munkája nem alapos, hanem az a csodálatos, hogy mennyire alapos. Olyan univerzális tudással, mint az ujságíró, senki sem dicsekedhetik; természetes azonban, hogy a kinek az általános ismeretek óriási tömegét kell megszereznie, a részletekbe nem bocsájtkozhatik bele, és így többnyire részletkérdésekben történnek a baklövésék, melyek miatt a «szakember» azután az ujságíróat borzasztóan lenézi. Az ujságírójánál különben nem az a fontos, hogy mindent tudjon, hanem az, hogy tudja: *hogyan lehet bármit is a legrövidebb idő alatt megtudni?* Ez a legfontosabb az egész mesterségben.

A modern ujságírás a nyugati országokban abban az irányban fejlődik, hogy talán nem is sok idő mulva nem az ujságírók fogják írni az ujságot, hanem maga a közönség. Az ujságírás nem lesz speciális foglalkozás, csak igen kevesekre nézve; minden lapnál elég lesz öt-hat szerkesztő, a ki csak átnézi, javítja és rendezgeti az alkalmi munkatársak cikkeit. Az a munka, a mit ma végeznek az ujságírók, az anyag összegyűjtése és megírása alkalmi vagy mellékkeresete lesz más foglalkozásu embereknek.

Magyarországon is növekedik már az ilyen alkalmi ujságírók száma, s a nagy lapoknál egész rendszer, hogy a politika, a tudomány, az egyház, az adminisztráció vagy a hadsereg kiválóságait kéri fel egy-egy cikk megírására.

Egy ujságvállalat adminisztrációja külsőleg olyan, mint egy nagy gyáré vagy kereskedelmi vállalaté. Pénztár, könyvelés, levelezés ugyanugy működik, mint bármely nagy vállalatnál, ugyanolyan, sőt néhol még a szokásos kereskedelmi kezelésnél is nagyobb rendben. Ezenkívül azonban vannak az adminisztrációnak különleges ágai is: előfizetési ügyek, hirdetési ügyek, expedició — mind különálló osztályok, egész tisztviselői karral, melynek nagy gyakorlatra kell szert tennie, hogy simán bonyolódjék le az üzletmenet. Mert az ujságnál lehetetlen a restancia: még aznap, sőt igen sokszor még abban az órában el kell intézni mindent. Bonyolódik a dolog ott, a hol az adminisztrációban nem egy, hanem több lapnak a dolgait intézik és a hol nyomda- vagy éppen könyvkiadói vállalat is van. Bárki elgondolhatja, micsoda apparátus, micsoda rend és fegyelem kell például ahhoz, hogy csak ötvenezer embernek évi négy-öt, vagy éppen tizenkét részletben beküldött előfizetése rendszeren könyveltessék; ezenkívül néhány száz lapelárusítóval hetenkint elszámolni, naponként néhány száz apróhirdetést rendben kezelni, a nagy hirdető közönséggel, számos bel- és külföldi hirdető irodával állandó, a nap minden órájára kiterjedő összeköttetésben lenni, egy több száz főből álló személyzet összes pénzbeli és egyéb egyéni dolgait intézni — szédületes munka, melyhez olyan szervezettség és fegyelmesség szükséges, mint a minő csak egy óra gépezetében látható. Ha ez megvan: magától megy minden, ha nincs meg: felbomlik minden. Az ujság-adminisztrálás még kevésbé ismert és még hálátlanabban mesterség, mint az ujságírás: ma még nagyobb mértékben »átmeneti« pálya a legtöbb emberre nézve, mint az ujságírás. Tehát egy jó organizációt megteremteni, a mikor itt nagyobb pontosságra és lelkiismeretességre van szükség, mint például a vasuti vagy postai szolgáltatban, — igen nehéz dolog.

De ha már ilyen nehéz a *kezelés*, még nehezebb a *szellemi*, a *pénzügyi* vezetés. Állandó és élénk, a lap nevéhez méltó összeköttetésben kell lenni az egész pénzvilággal. Egyetlenegy bank, egyetlenegy nagy közgazdasági vállalat sem nélkülözheti a nyilvánosságot, mert e nélkül nem tud üzletet kötni, nem tudja forgalmát növelni, nem tudja a közönség figyelmét állandóan ébren

tartani. Mivel pedig a lapkiadó a maga igen költséges apparátusát és publicitását a tisztán nyeréskedésre alakult vállalatoknak világos, hogy nem adhatja oda ingyen, valamint az is világos, hogy nem közölhet akármit, a mit az illető közgazdasági vállalat óhajt, — a lapkiadói üzlet e részének a tisztességes vezetése csakis pénzügyi kapacitásnak sikerülhet. Megnézni minden szót és helyesen értékelni minden szót ugy a közgazdasági vállalat, mint a lap szempontjából, és e mellett állandóan szemmel tartani azt a határt, melyet a *közönség érdeke* von a közgazdasági vállalat érdeke és a lap érdeke közé, — ez a legfontosabb az egész mesterségben. Mindent átfogó megértés, a közérdeknek becsületes védelme, sok-sok ellenállás a kecségető, de csak pillanatnyi előnyökkel szemben, — ezek azok a faktorok, a melyek bizonyos reputációt szereznek egy ujság-adminisztráció vezetőjének és a melyek őt minden vállalattal szemben még az állam-kormányal szemben is legalább is egyenlőrangú tárgyaló-féllé avatják minden oly ügyben, a melyben a lap publicitásához folyamodik az illető közgazdasági vagy állami vállalat vagy üzem. Mindezek olyan dolgok, a melyekről eddig bizonyos álszeméremből szokás volt hallgatni; e teljesen cél és értelem nélkül való hallgatás következtében igen sok hamis nézet ment bele a köztudatba, és sok rossz-hírszemű, apró-cseprő ujságvállalkozó-*rak* a visszaélései váltak lehetségessé, nagy veszedelmére az egész sajtó hírnevének. Elmúlt az az idő, a mikor *szégyen volt pénzért írni*, — ma már nyolcszáz ember él és tartja fenn családját Budapesten csupán csak az ujságírásból. Az ujságkiadás terén is meg kell szűnnie sok álszenteskedésnek s a tisztességes jövedelmeket nem szabad többé a misztikum homályába burkolni, hogy tisztességtelen jövedelmeket senki ne sejtsem többé a homály mögött. Az ujságnak az ajtaja a nap és az éj bármely órájában nyitva van mindenki előtt, az emberek szájai járnak be és ki ezen az ajtón mindennap, és ritkaság, ha az ember az ujságtól nem kapja meg azt a segítséget, a mit tőle vár. Hogy a lap pénzt is kap a hirdetésekért s a magánérdeket támogató közlésekért, ezen éppen olyan kevésbé lehet megütközni, mint azon, hogy fizetünk a jogi segítségért, a gyógyszerért, a színházi vagy zenei előadásért, sőt még a papnak a prédikációjáért is.